

A MAGYARSÁGÉRT!

Földes Zoltán szerzése.

DITRÓ, 1913.

Nyomatott a „Pannonia-könyvnyomda” gyorsajtóján.

GYERGYÓHOLLÓ.

Itt lakom a haza legkeletibb határán. Körülöttem magaslanak a Kárpátok sziklás bércei. Lábuknál zúgó fenyvesek, lent a völgyben a Kisbeszterce hőmpölygeti kristálytiszta vizét, melyen áttetszenek a sűrge pizstrángok vérpöttyei. A folyó mellett, hosszan, egy eloláhosodott magyar község nyulik tova: *Gyergyóholló*. A lakosok, mondom, elrománosodtak. *Jó oláhok* . . . Szelid nép az istenadta és szorgalmas; *bune soa*-val köszön, de szeméből előcsillan a — magyar lélek . . .

Állami tanító vagyok. Iskolám egy sziklaszírttel szemben van. Künn vagyok éppen a gyerekekkel az udvaron. Egyszerre a szirt tetején királyi állat szép alakja tűnik föl. Ágas, koronás fejét fölemeli s szembe néz a napsugárral. A gyerekek sikonganak örömlükben . . . de a szarvas eltűnik. Pedig egy csillogó szemű inges gyerek vállalkozik, hogy:

— Tanító ur, megfogjuk a szarvast! — És csillog a szeme, fejét magasan fölveti, mint az a szarvas odafönt. — Hejh, ennek a gyermeknek *magyar* a lelke. Both Jánosnak hívják. A nagybátyjuk

római katolikus prelátus volt Csíkban. Most ezek itt dészüsziát (oláh ruhaszorító) hordanak s románoknak vallják magukat. Önkéntelenül is a gyergyói hősrre, Both királybíróra gondolok, ki Akton vezérrel csatázott, — s elszorul a szívem...

Megsimogatom a gyereket, bohónak nevezem. És, lám, egy másik furakodik melléje. Ezzel még nem tudtam annyira menni, hogy úgy tudjon magyarul, mint Both János. Pedig — *Kerekes* János a neve. Az a harmadik, melyik amott jön, már érti szép hazája nyelvét. *Szilvás* Miklós. Ügyes, magas fiu. Még az iskolai év elején csak rázta a fejét és mosolygott: *Nu stu, nu stu...* Most már megértjük egymást magyarul.

De, ahun, kik mennek el tova, keserves oláh nótát fujdogálva, az iskola előtt? Szép arcú fiatal-ság; legények, leányok. *Muzsdai* Irén, *Mikó* János, *Labonc* Flóra, *Szilvásné*... Mind-mind magyarok — oláh öltözékben, magyarul hiába szólsz oda... De ni-ni, *Ungurán* Demeter is ott van. (*Ungurán*, ez a szó körülbelül így fordítandó: *Magyary*.) Nagyot köszönnek:

- Bune soa! (Jó napot!)
- Bun' diminyácá! (Jó reggelt!)
- Norok bune! (Jó szerencsét!)

Szeretném odakiáltani nekik: „Ti magyarok vagytok! Ébredjete!... Ébredjete!... Nem érzitek-e szivetekben azt az édes, szilaj tüzet, lelketekben a tetterőt, szivetekben a magyar vitézség csirá-

ját : a bátorságot ? ! . . . Mért ragyog a szemetek az-
zal az önérzetes, egyenes lélekről beszélő, tiszta ra-
gyogással ? ! Testvérek . . . magyarok ! “

De ők tovább haladnak . . . Mi pedig — én és
a gyerekek — csendesén beballagunk az iskolate-
rembe, hogy tanuljunk. Taksonyról, Töhötömről . . .

Az iskolában szó van a magyar dicsőségről. Be-
szélek Kinizsi Pálról is, aki két karddal hadakozott
s a táncot ropta — a csatamezőn . . . A fiuknak meg-
csillan a szemük. Fölvetik a fejüket ; dobog szivecs-
kójuk ; mintha csak mondogatnák : „Bár csak mi is
ott lehettünk volna ! . . . “

Majd az énekekre kerül a sor. „Kossuth Lajos azt
üzente . . . “ A fiuk és leányok lelkesen dalolják. Egyik-
másik a padra is ráűt pici öklével . . . Hagyom . . .

De mi az ? Két gyerek összesűg, aztán befogja
a fülét. És nem énekel. Dacosan ülnek a helyükön . . .

Szünetkor aztán hallom, hogy Kerekes János és
Rusz Mihály szidják a magyar ajku gyerekeket. Az
egyik — elpityeredik, hozzám jön és panaszkodik,
hogy *szekuj*-nak csufolják.

Szekuj. Ez a magyarok gunyneve az oláhok kö-
zött. A *székely* szó eltorzított alakja. Az a neveze-
tes a dologban, hogy a magyar ajku köznép. valóban
sértésnek veszi a *székely* nevezetnek e torz variánsát.
Képes ezért ököltre menni. Holott tulajdonképpen
csak ügyetlen, semmitmondó kifejezés.

Meg kell állapítanunk, hogy a magyar itt lené-

zett, százalmas nemzetség. Az oláh magasabban érzi magát, s örvend, hogy „román“-nak született.

Ellenben sajnós, hogy a magyar, — melyik még nem tagadta meg önmagát, — itt a határszélen: alázatos és alárendelt helyzetének szolgálai öntudatát hordja szívében. Néma megadással ismeri el kisebbségét. Ha oláhval beszél, világért sem szólna magyarul. Vegyes társaságban — csak oláhhul illik beszélni... Tartása sem a deli, magyaros testtartás. Az is azt mutatja, hogy ő itt pária.

Mi az oka ennek? Tanulmányoztam a kérdést, s csakhamar nyitjára leltem.

Első és legfőbb oka fajunk megvetettségének e helyen *sildny gazdasági* helyzete. A nagyobb birtokok majdnem kizáróan — csak oláhok; a magyarok pedig csaknem mind napszámosok, szolgák s oláh gazdák prémondásai. Szegény, félrongyos, elkényszeredett és alázatos alak: ez a határszéli magyar embertípus. Beszélhetek én a magyar dicsőségről az iskolában nagyon szépen, de amikor a növendékeim előtt a magyar fajból ilyen tehetetlen, elcsenevészedett, zsellér-erkölcsű példányok állanak, vajmi keveset ér a sok jeles szó... Itt ugyan nem imponál a magyar nemzeti eszme mindaddig, amíg nem jelenik meg a magyar mint erős, gazdag, önérzetes faj, mely nem meghódolni, csak — hódítani tud!

Nem tudom, hogyan? De érzem, látom, hogy itt segíteni kell vagy az államnak vagy a magyar

társadalomnak, s valamelyes uton-módon *gazdaságilag* kell talpraállítani a *végeken* élő véreinket.

... De lám, mi van ott? *Zsiga* Vince, aki eddig magyaros szabásu ruhát viselt, most kibocsátotta az ingét... A gyermekek körülveszik... *Zsiga* nagy hangon szavalja, hogy: csak végezze az iskolát, nyomban román lesz. — Pedig az édesanyja, a ki becsületes székely asszony, tiltja a román ruhától. Persze, én sem hagyom annyiban; pedig már másodszer szólitottam meg efféléért...

... Dél van. Hazamegyünk az iskolából. Lakásom felé ballagva elgondolkozom a *Zsiga* esetén. Mi vonzza ugy ezt a jó magyar népet a románsághoz? Miért szégyenli saját magát, s mi imponál annyira szemében az oláhságban?

Igen, igen: a *szegénység*, csak ez lehet az oka a magyarság alantas helyzetének. De még van valami, ami az oláh szupremáciát biztosítja.

... Távoli harangszó hallatszik. A járó-kelek ájtatosan keresztet vetnek. S ez a távoli harangszó, mely a román templom tornyából csendül idáig, egyszerre világosságot ébreszt a lelkemben.

Megvan... Megtaláltam!

Ők egy lelki egészet alkotnak, s ennek az öszszehangzó egységnek ott van az irányító, éltető kutfeje és középpontja: *a vallás*. Az oláh nép nagyon vallásos, buzgó faj. A templom papja szent szemében, rá hallgat, tőle kér tanácsot, dorgálásaiban az Ur intő kezét látja... Az oláh pópa valóban a nép

atyja, vezére, pátriárkája és mestere: A családok belső életében intimus; kínálkozó alkalmakkor szívesen ellátogat a legszegényebb házakba is. Közötte és a nép között inkarnátus családi viszony van, s a nép rajongó odaadással adná oda mindenét, ha azt elfogadná a szent és buzgó ember . . . Ünnepe, ha jön, az oláh ember fölveszi himzett szélü ingét, átövezi azt a hagyományos derékszíjjal; a nők is felöltik sávós katrincájukat, s mennek a — templomba... Találkoznak az uton magyarokkal. Azoknak nem ünnepe a mai. Térdükön kifoszlott az idéetlen harisnya, gyötrött arcuk sok szenvedésről beszél. Köszönnek áláztatatosan a templombamenőknek, s ezek könnyedén vetik oda a „bune zoá“-t . . . Hát kik is azok a magyarok? Félkeresztények, se ünnepeük, se templomuk . . . Sem pedig papjuk, aki tanítaná őket a jó Isten imádatára.

Igen, pap kellene ide: *magyar pap*, aki a maga nagy intelligenciájával és értelmi elsőbbségével súlyt és tekintélyt kölcsönözne a már-már végképpen elenyésző magyar népelemnek. Pap kellene ide, aki pásztora, lelke, középpontja volna a magyarságnak. Mert hiába, a lelkiszükségletet nem elégítheti ki az állami tanító, az ő munkaköre más természetű; a nép lelki hurjain csak a pap tud sikerrel eligazodni; ő kezeli a szivnek azokat az elrejtett idegeit, melyekhez csak fölszentelt ujjakkal lehet közeledni . . . Oh, tudom én, hogy ha egy napon diadalmasan csendülne meg a harang egy új templom ormán, —

melyet magyar szív emelt, s magyar kéz épített — ezek az szegény emberek is kiegyenesednének, örömköny ragyogna a szemükben, s lennének ismét igazándi, önérzetes és bizodalmas szívü magyarok! Boldog nénikék hónuk alá fognák a *Jó illatu Rózsás-kert*-et, s a leányok rozmaringot tennének a keszkenőbe, legénység is jönne daliásan, szépen . . . mennének, mind-mind, a templomba, magyarok ünnepeére, magyar pap szavát hallgatni . . .

Derüs kép. Sirnom kell, ha a jelennel hasonlítom össze.

Pedig, ha egy oláh pap gyámolítására kongruát ad az állam, — 1200 koronáig — miért ne állithatna fel *egy magyar plébániát* 1600 koronányi minimális javadalom mellett? . . . Tudom én, látom én, hogy a román nép vonzódik a latin ritushoz. Ha valahol római katolikus templom van, az oláh csaknem szívesebben ellátogat ide, mint a görög rítusu egyházba. Ez — mondhatom — jó nemzeti omen . . . Csak ide a végekre is *egy kincstári plébánia* kellene, agilis pappal, s csodát látna a nemzeti géniusz! . . .

A minap Borszékfürdőre vittem át egynéhány gyereket, köztük két románt. Elmentünk a templomba. Mondhatom, hogy az oláhjaim el voltak ragadtatva a gyönyörüségtől; másnap már faggattak, hogy: „Mikor megyünk ismét a templomba, Borszékre?”

. . . Mindenesetre azonban ide a határra *emberanyag kellene* a mi fajunkból. Nem tudom, álom-e, ábránd-e, de nekem ugy tetszik, hogy a *Ligának*

nevezetes szerep fog jutni a *telepitések* nagyobbará-nyu keresztülvitelekor . . . A nép itt eladósodik, már csak egy történelmi perc, s a határszéli oláh birtokokra ráteszi a kezét az Albina, s más bankok sokasága . . . Hisszük mégis, hogy az állam közbelép és a törvényhozástól meghatározandó mértékben és összeg erejéig a terhelt birtokokat magának tartja fönn. Azaz, dehogy magának, — a Liga oltalma köréből felserdülő embereknek, ezeknek az igazi új magyaroknak, a kiknek el kellett volna veszniök, mert arra voltak ítélve . . . De nem vesztek el, hanem erős, munkás magyarokká növekedtek, hogy a legexponáltabb helyeken új nemzeti erőcsoportokat alkossanak. Igen, igen! Karoljuk fel még jobban a Ligát, s tegyük azt a nemzet számára *igy, ekképpen* gyümölcsözővé!

. . . Dörög az ég; villámok száguldanak a sziklák között, a hegyek fölött. A fenyvesek rejtelmesen zugnak-bugnak . . . Egy rettenetes dördülés: a villám egy kőszirtbe csapott le. Zeng az ég, reszketnek a sziklaóriások, mintha a föld szive hasadt volna meg. Ájtatos félelemmel kapja le a süvegét az oláh földmives és keresztet vet: *Tatuluj* . . .

Haragszik a jó Isten . . .

